

VII edycja ogólnopolskiego konkursu
**„Żołnierze Wyklęci – Bohaterowie
Niezlomni”**

Stanisław Kasznica – życie i po życiu

Dominik Olczyk

Klasa 3 gimnazjum

Zespół Szkół Ogólnokształcących

Gimnazjum im. Polskich Noblistów w Krzyżu Wielkopolskim

Stanisław Bronisław Józef Kasznica, ps. „Stanisław Wąsacz”, „Wąsowski”, „Przepona”, „Służa”, „Maszkowski”, „Borowski”, „Stanisław Piotrowski” (1908-1948)

Stanisław Józef Bronisław Kasznica – podporucznik Armii Krajowej, ostatni przywódca Narodowych Sił Zbrojnych. Urodził się 25 lipca 1908 roku we Lwowie, pod zaborem austriackim. Jego matką była Amelia z domu Malewska, ojcem zaś był Stanisław Wincenty Antoni Kasznica, prawnik, nauczyciel prawa w Dublanach, później rektor Uniwersytetu Poznańskiego w latach 1929-1931, więziony był on na Pawiaku, Zamarstynowie i Poznaniu przez kolejno Rosjan, Austriaków i Niemców, potomek Antoniego Trębickiego, posła na Sejm Czteroletni z Inflant, konfederata targowickiego. Dziadek, Józef, był zaś profesorem nauk encyklopedycznych na Uniwersytecie Warszawskim i Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie. Gdy miał 4 lata rodzina wyprowadziła się z Lwowa i osiadła najpierw w Dublanie k/Lwowa, potem kolejno w Nałęczowie w 1918, Warszawie w 1919 i do Poznaniu w 1920 roku, gdzie uczył się w gimnazjum im. Karola Marcinkowskiego. Tam zdał maturę w 1926 roku. Studia prawnicze zdał na Uniwersytecie Poznańskim. Dyplom i tytuł magistra otrzymał w 1933 roku. W 1934 roku zaś nawiązał kontakt z ONR-ABC, działając w tajnej strukturze, Organizacji Polskiej. W tym czasie został też adwokatem.

W czasie tychże studiów we Włodzimierzu Wołyńskim odbył służbę wojskową (dokładniej w Szkole Podchorążych Artylerii Rezerwowej), był tam podporucznikiem rezerwowym, podczas służby w 7. dywizji artylerii konnej, gdzie był dowódcą plutonu, zastała go Kampania Wrześniowa. Jego pluton był wówczas podporządkowany Wielkopolskiej Brygadzie Kawalerii, który, z kolei, był podporządkowany Armii Poznań, w tym czasie uczestniczył także w bitwie nad Bzurą oraz bronił Warszawy. Po przegranej Kampanii zszedł do podziemia i rozpoczął walkę w „Szańcu”, czyli formacji wojskowej byłej „ONR-ABC”, powstałej właśnie w celu konspiracyjnej walki z okupantem. Później (1939/1940) był członkiem Związku Jaszczurczego tworzącego Komisariaty Cywilne, których zadaniem było tworzenie administracji na wyzwolonych ziemiach polskich. Miał on także smykałkę do pisania utworów, ponieważ w 1941 roku napisał książkę „Piastowy Szlak”, w którym opisuje on projekt konstytucyjny grupy Szańca. Po utworzeniu Narodowych Sił Zbrojnych (NSZ) był kierownikiem grupy prawno-administracyjnej i szefostwa administracji oraz łącznikiem tejże organizacji ze Związkiem Jaszczurczym. W 1943 roku był jednocześnie założycielem prezydium Tymczasowej Narodowej Rady Politycznej oraz szefem administracji Służby Cywilnej Narodu. Po połączeniu w marcu 1944 roku Armii Krajowej i Narodowych Sił zbrojnych, Kasznica został przy tej niescalonej frakcji NSZ. W tymże roku walczył z okupantem niemieckim na Ochocie (był dowódcą 30-osobowej grupy powstańców) podczas Powstania Warszawskiego, potem razem z cywilami udał się do Częstochowy, gdzie został szefem Komitetu Generalnego NSZ oraz komendantem Okręgu VIII Częstochowskiego NSZ. W 1945 roku stał się pełniącym obowiązki komendanta ds. Ziemi Zachodnich w organizacji poakowskiej „Nie”, w ramach której uruchomił 3 organizacje: Armię Polską (mająca charakter wywiadowczy), Pokolenie Polski Niepodległej (organizację akademicką, działającą w akademikach w Poznaniu i Gdańsku) i Legię Akademicką (działającą na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu). Jego zadaniem później było nadzorowanie tych organizacji z ramienia OP (Organizacji Polskiej). W tym czasie korzystał w wielu mieszkań służących do konspiracyjnej działalności, m.in. przy ulicy Grotgiera 2/3, Asnyka 1/3 w Poznaniu oraz w Krosinku koło Mosiny. Jesienią 1945 roku zaczął uprawiać działalność propagandową na terenie Wielkopolski i Pomorza za sprawą organizacji Armia Podziemna. Został także komendantem głównym NSZ (jako ostatni przywódca był nim do lutego 1947 roku) ze względu na ucieczkę dotychczasowego przywódcy Zygmunta Broniewskiego, pseudonim „Bogucki”. Podczas wszystkich akcji nadał sobie wiele pseudonimów: „Stanisław Wąsacz”, „Wąsowski”, „Przepona”, „Służa”, „Maszkowski”, „Borowski” oraz „Stanisław Piotrowski” - z tych korzystał podczas walki z komunistami. Ze względu na chęć przerwania Kasznicy na Zachód, chciano to zrobić przez Zakopane, gdzie, z resztą przebywała jego rodzina. Agenci jednak dowiedzieli się o zamiarze ucieczki Kasznicy z kraju, niestety zanim zdołał to zrobić, 15 lutego 1947 roku został aresztowany przez UB (rozkaz zatrzymania Kasznicy podpisał kapitan Roman Wysocki), dokładniej przez Departament III Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego. Ze względu na ówczesną nienawiść komunistów do NSZ, AK i podobnych tego typu formacji bojowych, torturowano go w więzieniu mokotowskim bardzo okrutnymi metodami.

Konieczność stania lub siedzenia w wypełnionej lodowatą wodą celi doprowadziła do pojawienia się u niego objawów gruźlicy. Od bicia miał na twarzy szramy, a na głowie ślady po wrywanych kępami włosach. By ukryć proceder, miał ogoloną głowę. Oprawcy powybijali mu zęby. Próba złamania więźnia było osadzenie go w celi z człowiekiem, który podczas prowadzonego śledztwa dostał szalu i zagrażał więźniowi¹

W procesie trwającym od 11 lutego 1948 roku (oskarżonym w nim był także Lech Karol Neyman), który de facto był propagandową pokazówką, w którym sędzią był płk. Alfred Janowski, skazany został 2 marca 1948 roku za kolaborację z Niemcami, na cztery kary śmierci, cztery kary więzienia, utratę praw obywatelskich, honorowych, publicznych i konfiskatę majątku. Proces miał miejsce w Wojskowym Sądzie Rejonowym w Warszawie, zaś wyrok został wykonany 12 maja 1948 roku w więzieniu przy ulicy Rakowieckiej w Warszawie, czyli miejscu straceń wielu innych Żołnierzy Wyklętych, np. rotmistrza Witolda Pileckiego. Wyrok wykonał dowódca plutonu egzekucyjnego starszy sierżant Piotr Śmietaniński. Został on wrzucony do bezimiennej mogiły, w mundurze Wehrmachtu (ze względu na znaczenie propagandowe, ponieważ osoby związane z Narodowymi Siłami Zbrojnymi i Armią Krajową uznawano za kolaborantów hitlerowskich, było to też symbolem popadnięcia w wieczną niepamięć), razem z m.in. Bolesławem Budlewskim oraz Tadeuszem Pelakiem w kwaterze Ł (bardziej znana jako „Łączka”) na cmentarzu powązkowskim. W 1970 roku, 14 października jego archiwa zostały przeniesione do komendy wojewódzkiej MO.

W 1992 roku, 30 września, rozpoczęła się jego rehabilitacja, która zaczęła się unieważnieniem wyroku z 2 marca 1948 roku przez warszawski wojskowy sąd okręgowy. Wcześniej, bo w 1990 roku powstał na terenie Kwatery na Łączce, na cmentarzu wojskowym na Powązkach powstał monumentalny pomnik, w którym imiennie upamiętniono 241 Żołnierzy Wyklętych, ofiar reżimu komunistycznego, w gronie tych osób wymieniono właśnie Stanisława Kasznice. W 2012 roku w Kwaterze na Łączce, odnaleziono go spośród 117 innych szczątków, ogłoszono to 20 lutego 2013 roku. 27 września 2015 roku uroczyście go pochowano w Panteonie-Mauzoleum Żołnierzy Wyklętych-Niezlomnych, będącej na wojskowych Powązkach. W 2016 roku został pośmiertnie awansowany na stopień porucznika rezerwowego WP.

Stanisław Kasznica jest upamiętniony obecnie w postaci tablicy pamiątkowej (razem z bratem Janem) przed budynkiem 1 LO w Poznaniu oraz własną ulicą na Bielanach w Warszawie, zastąpił on Józefa Balcerzaka, socjalisty, członka ruchu robotniczego rozstrzelanego w Magdalence przez Niemców w czasie 2 Wojny Światowej.

Za swoje zasługi został odznaczony 5 typami orderów.

Pierwszym z nich jest order *Virtuti Militari* V klasy, do którego został przedstawiony w 1939 roku za udział w Kampanii Wrześniowej;

Drugim jest Krzyż Walecznych, również otrzymany w 1939 roku, również za udział w Kampanii Wrześniowej. Ten order Kasznica otrzymał dwukrotnie;

Trzecim jest Srebrny Krzyż Narodowego Czynu Zbrojnego z Mieczami, przyznany mu w 1944 roku jako jeden z 12 osób, które ten order otrzymał w latach 1939-1945;

Czwartym jest Krzyż Narodowego Czynu Zbrojnego, nadany mu pośmiertnie w 1993 roku przez Lecha Wałęsę;

Piątym zaś jest Krzyż Wielki Orderu Odrodzenia Polski, te odznaczenie nadał mu (oczywiście pośmiertnie) prezydent śp. Lech Kaczyński 20 sierpnia 2009 roku „Za wybitne zasługi dla niepodległości Rzeczypospolitej Polskiej”.

Strony, z których zostały zaczerpnięte informacje:

www.wikipedia.pl

zolnierzniezломni.com.pl

pamiec.pl

forumemjot.wordpress.com

www.krakowniezalezny.pl

gazeta-mosina.pl

1944.pl

www.onr.czyz.org

polskieradio.pl

niezломniwparkujordana.wordpress.com

poszukiwania.ipn.gov.pl

www.niezalezna.pl

nacjonalista.pl

Fundacja im.
Kazimierza
Wielkiego

ZDJĘCIA:

Kenkarta Kasznicy z czasów okupacji niemieckiej
(warto spojrzeć na jego podpis)

Rozkaz zatrzymania

Rozkazuję zatrzymać (wskazać nazwisko, imię, ewentualnie inne dane) _____

Kasznica Stanisław

podejrzanego o (podać treść podejrzenia) *aktówek N 52.*

- *) Podstawa: 1) materiał agenturowy
2) świadczenie
3) dokumenty

Nazwisko, imię, stopień służbowy

Wojcicki Roman kpt.

podpis

Miejscowość i data _____

*) Niepotrzebne skreślić.

Wzkl. akt dochod. wzd Nr. 2
Druk. MBP. w Łodzi

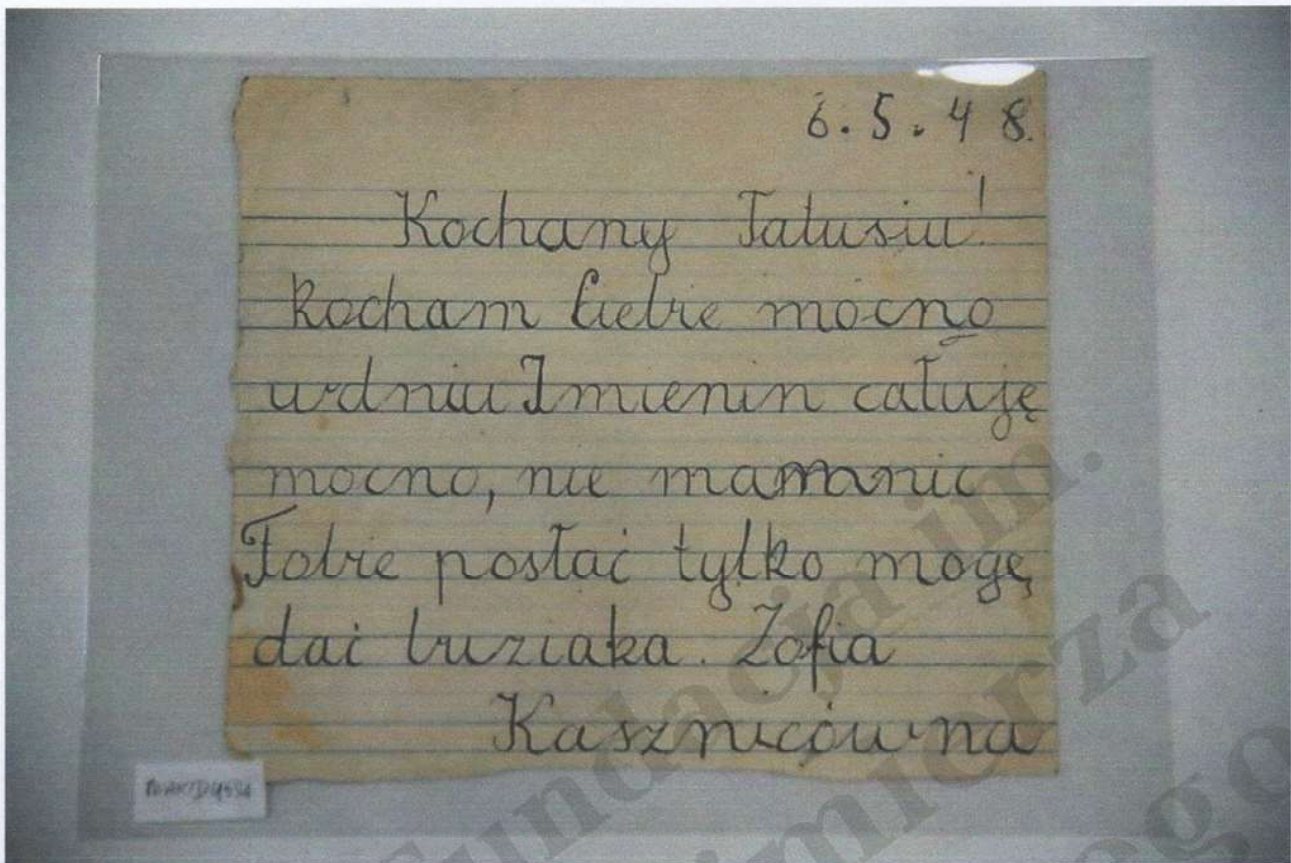
IPN BU 0269-1601

Archiwum IPN

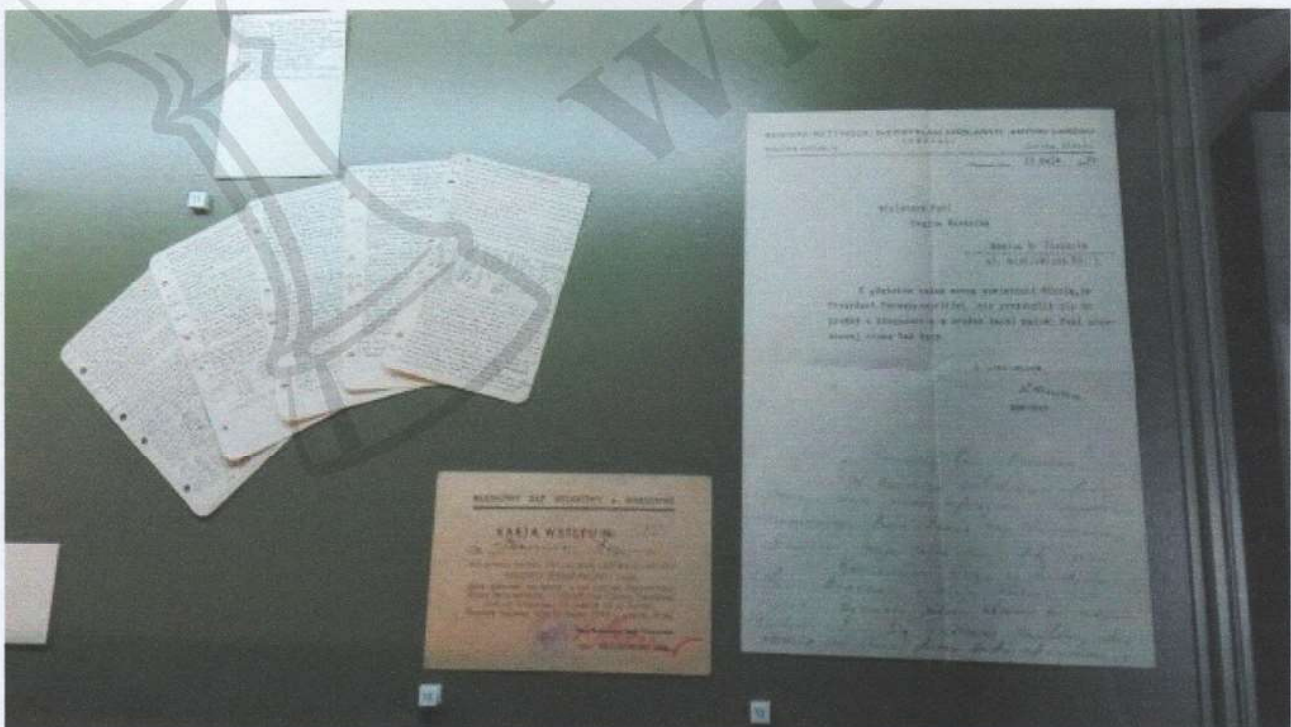
Rozkaz zatrzymania Stanisława Kasznicy

Stanisław Kasznica podczas pokazowego procesu
(pierwszy od lewej w pierwszym rzędzie)

List Zofii Kasznicównej do swojego taty. List nie dotarł do adresata, ponieważ Straż Więzienna na to nie pozwoliła. Warto spojrzeć też na datę nadania – 6 maja 1948 roku, czyli 6 dni przed jego egzekucją.

Inne dokumenty związane z Kasznicą, m.in. zawiadomienie dla jego żony o nieskorzystaniu przez Bolesława Bieruta prawa łaski.

EDWARD RETTINGER, MIECZYSLAW MAŚLANKO, ANTONI LANDAU
ADWOKACI

WARSZAWA, WSPÓLNA 35

Skrót telegr. „REMLAU”

Warszawa, dnia 13 maja 1948 r.

Wielmożna Pani
Regina Kasznica

Mosina k/ Poznania
ul. Mickiewicza Nr. 1

Z głębokim żalem muszę zawiadomić WPanią, że Prezydent Rzeczypospolitej nie przychylił się do prośby o złagodzenie w drodze łaski mężowi Pani orzeczonej przez Sąd kary.

Z poważaniem

Landau
Adwokat.

Szanowny Panie Mieczysławie!
W końcu roku zakończono sprawę
mego męża prośbą o wystraszanie
amnestyjnego proświadczenia czy stwierdzenia
Śmierci mego męża. Wobec tego zgonu
Również nie było na przyjęciu
Pana Mieczysławie a mojej siostrze
Syburce, zycionej (później obecnie jest
Pracownikiem w Warszawie z cieniem
na (Tusa) prośbę bardzo uprzejmie

Treść zawiadomienia do Reginy Kasznicowej.

P R O T O K O Ł
W Y K O N A N I A W Y R O K U S M I E R C I

Warszawa, dnia 18 maja 1948 r. Wiceprokurator Naczelnej Prokuratury Wojskowej, mjr. Cypryszewski Stanisław, w wykonaniu prawomocnego wyroku Wojskowego Sądu Rejonowego w Warszawie z dnia 2 marca 1948 r. zatwierdzonego postanowieniem Najwyższego Sądu Wojskowego w Warszawie z dnia 12 kwietnia 1948 r. Nr.Sn.Odw.S.798/48 i wobec nieskorzystania z prawa łaski przez Prezydenta R.P., na zasadzie art. 314 i 315 K.W.P.K., zgłosił się do więzienia na Mokotowie w Warszawie o godzinie 21 m.30 i w obecności :

1. Naczelnika więzienia - w/z - Mońko Ryszarda
2. Lekarza - *D.r. Stefanisa Galteriska*
3. Duchownego - ks. *W. Wiscenty Mastusiewicz*

za pośrednictwem Dowódcy plutonu egzekucyjnego *Smiężkińskiego* *Piotra* , po odczytaniu sentencji wyroku Nr. Sr.89/48 skazanemu Kasznicy Stanisławowi - Józefowi - Bronisławowi s. Stanisława i Anieli i po stwierdzeniu prawomocności tego wyroku oraz oświadczeniu że Prezydent R.P. z prawa łaski nie skorzystał - powyższy wyrok wykonał względem Kasznicy Stanisława - Józefa - Bronisława s. Stanisława i Anieli z d. Malewskiej, ur. 25 lipca 1908 r. we Lwowie - przez rozstrzelanie.

Zgon w/w KASZNICY został stwierdzony przez lekarza.

Wiceprokurator . *S. Cypryszewski*
 Naczelnik Więzienia . *M. Mońko*
 Duchowny . . . *W. Wiscenty Mastusiewicz*
 Lekarz *D. Galteriska*
 Dowódca plut. egzek. *P. Smiężkiński*

Archiwum IPN

Protokół z egzekucji Kasznicy

b*)
 M*)

126

KWESTIONARIUSZ OSOBOWY

na członka ~~organizacji~~) nielegalnej organizacji ~~bandy~~) p.n. **"ARMIA POLSKA"**

opisanej w charakterystyce Nr 68

1. **KASZNICA vel BOROWSKI** **Stanisław**
nazwisko(a) imiona
Stanisław **brak danych**
imię ojca i matki data i miejsce urodzenia
"Wąsowski", "Bolesławski" "mjr Maszkowski" **polskiego**
pseudonim narodowość obywatelstwo
2. Pochodzenie społeczne **intel./syn profesora/**
3. Wykształcenie **wyższe**
4. Zawód **prawnik-advokat**
5. Miejsce zamieszkania i pracy (w okresie wrogiej działalności) **Poznań ul.Grottgera 2, Krosinko pow. Poznań /nielegalnie/**
6. Działalność polityczno-organizacyjna w okresie okupacji **OP,SCN,NSZ**
Warszawa-Częstochowa
7. Przynależność partyjna po wyzwoleniu (lub oblicze polityczne) **kontynuował działalność okupacyjną**
8. Krótki opis działalności-współpracy*) (czas i teren działania, stanowisko (funkcja) i okoliczności zakończenia działalności) **W lutym 1945r. przybył na teren Poznania jako insp. Obszaru Zachodniego Kom.Główniej NSZ,Był organizatorem utworzenia nielegalnej organizacji "Armia Polska" w ramach kierowanego przez siebie obszaru-zachód.W wyniku częściowej likwidacji AP w lipcu 1945r. przez WUBP Poznań wybył do Warszawy, gdzie został aresztowany przez MBP.**
9. Skazany (przez kogo, kiedy wysokość wyroku) **brak danych**
10. Upřednio karany sądownie (po wyzwoleniu) **brak danych**
11. Czy pracował na rzecz wrogiego wywiadu **brak danych**
12. Obecne miejsce zamieszkania i pracy (stanowisko) **w Wydz."C" KW MO Poznań nie fig.z braku danych personalnych nie sprawdzono w CBA**
13. Wykorzystane materiały do wypełnienia kwestionariusza **archiwum Wydz."C" KW MO Poznań nr Sr-252/50, nr 5931/III, 4936/II**

*) niepotrzebne skreślić
 K = kobieta
 M = mężczyzna

Opracował:
kpt.rez.MO St.Tuchol

Archiwum IPN

Kwestionariusz osobowy Kasznicy spisany w 1975 roku.

Tablica pamiątkowa wspominająca Kasznicę na monumencie wybudowanym i odsłoniętym w 1990 roku.